

Memorandwm Esboniadol i'r Cod Apelau Derbyn i Ysgolion

Paratowyd y Memorandwm Esboniadol hwn gan Gyfarwyddiaeth Addysg Llywodraeth Cymru ac fe'i gosodir gerbron Senedd Cymru ar y cyd â'r is-ddeddfwriaeth uchod ac yn unol â Rheol Sefydlog 27.1.

Datganiad y Gweinidog

Yn fy marn i, mae'r Memorandwm Esboniadol hwn yn rhoi darlun teg a rhesymol o effaith ddisgwyliedig Cod Apelau Derbyn i Ysgolion 2023.

Jeremy Miles AS
Y GWEINIDOG ADDYSG

7 Awst 2023

1. Disgrifiad

1.1 Mae'r Cod Apelau Derbyn i Ysgolion a gyhoeddwyd yn 2013 ("Cod Apelau 2013") wedi'i ddiwygio i adlewyrchu Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) (Diwygio) 2023 ("Rheoliadau 2023") a ddaeth i rym ar 3 Mai 2023.

1.2 Fe wnaeth Rheoliadau 2023 ddiwygio Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) 2005 ("Rheoliadau 2005") er mwyn cynnwys opsiwn i apelau derbyn gael eu cynnal o bell, yn ogystal ag yn bersonol, neu drwy gymysgedd o'r ddau. Maent yn gwneud yn barhaol, gydag addasiadau priodol, rai trefniadau dros dro a gyflwynwyd mewn ymateb i bandemig y coronafeirws (COVID-19).

1.3 Mae Rheoliadau 2023 yn gymwys i'r ddau fath o wrandawriad apêl derbyn yr ymdrinnir â hwy o dan Rheoliadau 2005, hynny yw apelau yn erbyn penderfyniad awdurdod derbyn i wrthod derbyn plentyn ac apelau gan gyrff llywodraethu yn erbyn penderfyniad awdurdod lleol i dderbyn i'w hysgol blentyn sydd wedi'i wahardd yn barhaol o ddwy ysgol neu ragor.

1.4 Mae'r Cod Apelau Derbyn i Ysgolion diwygiedig ("y Cod Apelau") hefyd yn cynnwys rhai diwygiadau technegol sy'n adlewyrchu newidiadau deddfwriaethol ers i'r Cod Apelau blaenorol gael ei gyhoeddi yn 2013.

2. Materion o ddiddordeb arbennig i'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad

2.1 Mae'r Cod Apelau Derbyn i Ysgolion wedi'i ddiwygio i fynd i'r afael â gwallau a nodwyd yn adroddiad y Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad ar y fersiwn a dynnwyd yn ôl ar 26 Mai 2023 (SL (6)357).

3. Y cefndir deddfwriaethol

3.1 Gwneir y Cod Apelau o dan adran 84 o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998 ("Deddf 1998").

3.2 Trosglwyddwyd swyddogaethau perthnasol yr Ysgrifennydd Gwladol yn Neddf 1998 i Gynulliad Cenedlaethol Cymru gan Orchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Trosglwyddo Swyddogaethau) 1999 (O.S. 1999/672) ac yna i Weinidogion Cymru yn rhinwedd paragraff 30 o Atodlen 11 i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006.

3.3 Mae'r Cod Apelau yn disodli Cod Apelau 2013. Rhaid i'r Cod Apelau gael ei osod gerbron y Senedd am 40 o ddiwrnodau. Ar yr amod nad yw'r Senedd yn penderfynu peidio â chymeradwyo'r Cod Apelau, bydd yn dod i rym yn unol â Gorchymyn Cod Apelau Derbyn i Ysgolion (Diwrnod Penodedig) (Cymru) 2023. Nid yw'r Gorchymyn hwnnw'n ddarostyngedig i weithdrefn craffu y Senedd a rhagwelir y bydd yn cael ei wneud ar 23 Hydref 2023 a bydd y Gorchymyn yn darparu i'r Cod Apelau ddod i rym ar 1 Tachwedd 2023.

4. Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael

4.1 Mae'r Cod Apelau yn adlewyrchu Rheoliadau 2023 a ddiwygiodd Reoliadau 2005 er mwyn cynnwys opsiwn i apelau derbyn gael eu cynnal o bell, yn ogystal ag yn bersonol (wyneb yn wyneb) neu drwy gymysgedd o'r ddau (hybrid).

4.2 O dan Reoliadau 2023 mae gan yr awdurdod derbyn (yr awdurdod lleol neu'r corff llywodraethu yn dibynnu ar y math o ysgol) yr hyblygrwydd i benderfynu a yw apelau yn cael eu cynnal yn bersonol, o bell, neu drwy gymysgedd o'r ddau gyda rhai cyfranogwyr yn dod i'r apêl yn bersonol ac eraill o bell. Yn unol â hynny, mae rheoliad 3 o Reoliadau 2023 wedi gwneud nifer o ddiwygiadau i Reoliadau 2005. Fe wnaeth rheoliad 3(5)(a) o Reoliadau 2023 fewnosod paragraff A1 newydd yn Atodlen 2 i Reoliadau 2005. Mae paragraff A1 yn caniatáu i awdurdodau derbyn benderfynu, o dan amgylchiadau penodol, a yw gwrandawriad apêl i'w gynnal yn bersonol, drwy fynediad o bell ("apêl o bell") neu'n rhannol yn bersonol ac yn rhannol drwy fynediad o bell ("apêl hybrid") (paragraff A1(1) o Atodlen 2 i Reoliadau 2005 fel y'i mewnosodir gan Reoliadau 2023).

4.3 Caniateir i awdurdodau derbyn benderfynu cynnal apelau o bell os ydynt yn fodlon bod modd gwrandawrio ar yr apêl mewn ffordd teg a thryloyw, bod yr apelwyr a'r swyddog cyflwyno yn gallu cyflwyno eu hachos yn llawn a bod gan bob cyfranogwr fynediad at y dulliau electronig i'w galluogi i wrando a chael eu clywed a, phan ddefnyddir cyswllt fideo byw, i weld a chael eu gweld.

4.4 Os bydd yr awdurdod derbyn yn penderfynu cynnal apêl o bell neu apêl hybrid, rhaid iddo wneud yr holl drefniadau angenrheidiol er mwyn i'r panel apêl gael mynediad at yr offer mynediad o bell angenrheidiol (paragraff A1(3) o Atodlen 2 i Reoliadau 2005 fel y'i mewnosodir gan Reoliadau 2023).

4.5 Mae rheoliad 3 o Reoliadau 2023 yn cyfyngu ar yr amgylchiadau lle gellir cynnal apelau yn gyfan gwbl drwy gynhadledd ffôn (paragraff A1(2) o Atodlen 2 i Reoliadau 2005 fel y'i mewnosodir gan Reoliadau 2023).

4.6 Fe wnaeth rheoliad 3 o Reoliadau 2023 ddiwygio ymhellach Reoliadau 2005 er mwyn caniatáu i'r awdurdod derbyn benderfynu y caiff apêl ei phenderfynu ar sail gwybodaeth ysgrifenedig yn unig, o dan amgylchiadau penodol (paragraff A1(5) o Atodlen 2 i Reoliadau 2005 fel y'i mewnosodir gan Reoliadau 2023).

4.7 Mae'r Cod Apelau yn adlewyrchu'r newidiadau hyn. Yr effaith gyffredinol y bwriedir i Reoliadau 2023 a'r Cod Apelau ei chael yw darparu hyblygrwydd i alluogi apelau i gael eu cynnal yn y ffordd fwyaf effeithiol, ond gan gynnal egwyddorion craidd tegwch a chyfiawnder yn y broses apelau.

4.8 Mae'r Cod Apelau yn gymwys i apelau derbyn i ysgolion a gynhelir yng Nghymru yn unig.

5. Y Cefndir

5.1 Mae gan rieni yr hawl i fynegi ffafriaeth ar gyfer unrhyw ysgol yr hoffent i'w plentyn ei mynychu a, pan fo lleoedd, rhaid i awdurdodau derbyn (*yr awdurdod lleol neu'r corff llywodraethu yn dibynnu ar y math o ysgol*) gydymffurfio â'r dewis hwnnw i'r graddau y mae hynny'n gydnaws â darparu cyfarwyddyd a hyfforddiant effeithlon ac osgoi gwariant cyhoeddus afresymol. Mae gan rieni hawl i apelio yn erbyn penderfyniad gan awdurdod derbyn i wrthod lle i'w plentyn yn yr ysgol y maent yn ei ffafrio.

5.2 Mae Deddf 1998 yn darparu'r fframwaith deddfwriaethol ar gyfer apelau derbyn i ysgolion. Mae adran 94 o Ddeddf 1998 yn darparu bod rhaid i drefniadau gael eu gwneud gan awdurdod lleol neu, yn achos ysgol sefydledig neu ysgol wirfoddol a gynorthwyr, corff llywodraethu, sy'n galluogi rhieni i apelio yn erbyn penderfyniadau derbyn i ysgolion, gan gynnwys penderfyniadau sy'n gwrthod caniatâd i blant sydd eisoes wedi eu derbyn i ysgol fynd i chweched dosbarth yr ysgol.

5.3 Mae adran 95 o Ddeddf 1998 yn darparu bod rhaid i drefniadau gael eu gwneud gan awdurdod lleol sy'n galluogi corff llywodraethu ysgol gymunedol neu ysgol wirfoddol a reolir i apelio yn erbyn penderfyniad yr awdurdod i dderbyn plentyn sydd, ar yr adeg y gwnaed y penderfyniad, wedi ei wahardd yn barhaol o ddwy ysgol neu ragor.

5.4 Mae panelau apelau derbyn yn annibynnol ar yr awdurdod derbyn. Fel rhan o'i drafodaethau bydd y panel yn ystyried a yw'r awdurdod derbyn wedi gweithredu'n gywir o ran cymhwyso ei drefniadau derbyn wrth ddod i'w benderfyniad.

5.5 Mae Rheoliadau 2005 yn rhagnodi materion sy'n ymwneud ag apelau sy'n cael eu dwyn o dan adrannau 94 a 95 o Ddeddf 1998. Mae'r Cod Apelau yn cael ei wneud o dan adran 84 o Ddeddf 1998. Mae'n gosod gofynion gorfodol ar awdurdodau derbyn i sicrhau bod y broses apelio yn deg ac yn dryloyw.

5.6 Cyn y diwygiadau hyn roedd Rheoliadau 2005 a'r Cod Apelau yn darparu i wrandawiadau apelau gael eu cynnal yn bersonol (wyneb yn wyneb) yn unig.

Diwygiadau dros dro i drefniadau apêl yng Nghymru

5.7 Oherwydd y cyfyngiadau a osodwyd mewn ymateb i'r pandemig COVID-19, nid oedd bob amser yn bosibl nac yn briodol cydymffurfio â'r Cod Apelau a Rheoliadau 2005. Er enghraifft, roedd cyfyngiadau ymbellhau cymdeithasol yn ei gwneud yn amhosibl cynnal gwrandawiadau yn bersonol.

5.8 Felly cyflwynodd Llywodraeth Cymru Reoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) (Coronafeirws) (Diwygio) 2020 ("Rheoliadau 2020"). Roedd Rheoliadau 2020 yn diwygio Rheoliadau 2005 dros dro er mwyn rhoi rhywfaint o hyblygrwydd ychwanegol i awdurdodau derbyn, awdurdodau lleol a phanelau apêl wrth ymdrin ag apelau yn ystod y brigiad. Cafodd y newidiadau dros dro eu hestyn gan Reoliadau pellach Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) (Coronafeirws) (Diwygio) (Diwygio) 2020 ("Rheoliadau pellach 2020") a Rheoliadau Addysg (Trefniadau Apelau Derbyn) (Cymru) (Coronafeirws) (Diwygio) (Diwygio) 2021

("Rheoliadau 2021"). Daeth yr estyniad a ddarparwyd gan Reoliadau 2021 i ben ar 30 Medi 2022 (yn amodol ar eithriadau penodol ar gyfer apelau a oedd eisoes yn mynd rhagdynt ar y dyddiad hwnnw).

5.9 Roedd y newidiadau dros dro yn darparu, pan nad oedd yn rhesymol ymarferol i banel apêl derbyn gydymffurfio â'r gofynion gweithdrefnol yn y Cod Apelau nac yn Atodlen 2 i Reoliadau 2005 ar apelau yn bersonol am reswm yn ymwneud â mynychder neu drosglwyddiad y coronafeirws, roeddent yn gallu cynnal gwrandawiadau drwy fynediad o bell neu benderfynu apelau ar sail yr wybodaeth ysgrifenedig a ddarparwyd.

5.10 Roeddent hefyd yn darparu, pan oedd angen i aelod o'r panel dynnu'n ôl yn ystod y broses apelio, ac nad oedd yn rhesymol ymarferol i'r panel gael ei ailsefydlu yn y ffordd arferol am reswm cysylltiedig â mynychder neu drosglwyddiad y coronafeirws, y caniateir i banel sy'n cynnwys o leiaf ddau aelod barhau i ystyried a phenderfynu'r apêl. Hefyd, roedd sawl llinell amser i fod yn gymwys o ran apelau i sicrhau y gallai'r awdurdodau derbyn a'r cyrff llywodraethu osod llinellau amser rhesymol yn ystod cyfnod gweithredu Rheoliadau 2020, Rheoliadau pellach 2020 a Rheoliadau 2021.

Adolygiad o effeithiolrwydd y trefniadau dros dro

5.11 Cynhaliwyd adolygiad o effeithiolrwydd y trefniadau dros dro yn ystod 2022 drwy arolwg o Grŵp Swyddogion Derbyn i Ysgolion Cymdeithas Cyfarwyddwyr Addysg Cymru, sydd â chynrychiolaeth o bob un o'r 22 o awdurdodau lleol ac awdurdodau esgobaethol. Fe wnaeth deunaw o awdurdodau lleol ymateb ynghyd ag un awdurdod esgobaethol ar ran rhai o ysgolion yr Eglwys yng Nghaerdydd.

5.12 Dangosodd canlyniadau'r arolwg, ers i'r trefniadau dros dro ddod i rym, y gwrandawyd ar gyfanswm o 3,543 o apelau gan ymatebwyr, a bod 2,937 (83%) ohonynt wedi'u cynnal o bell. Roedd 943 o'r apelau hynny yn llwyddiannus. Roedd yr adborth gan yr ymatebwyr yn gadarnhaol, gan awgrymu bod y trefniadau dros dro yn gweithio'n dda ac yn darparu buddion o ran amser ac arbedion cost i awdurdodau lleol, awdurdodau derbyn, ysgolion, panelau apêl ac apelwyr.

5.13 Rhoddodd nifer o'r ymatebwyr rywfaint o adborth a gawsant gan rieni gyda rhai yn adrodd bod rhieni yn bod yn gadarnhaol am y trefniadau o bell. Roedd hyn yn golygu nad oedd rhaid iddynt gymryd amser o'r gwaith, trefnu gofal plant na theithio i leoliadau i fynd i gyfarfodydd, yn enwedig mewn ardaloedd mwy gwledig. Hefyd, adroddodd awdurdodau lleol y canfyddiad bod teuluoedd yn ymddangos yn fwy cyfforddus yn cynnal apelau yn eu hamgylchfyd eu hunain.

5.14 Dywedodd awdurdodau derbyn hefyd bod nifer o'u haelodau panel o oedran hŷn ac felly'n fwy agored i salwch difrifol yn sgil COVID-19 a mathau eraill o salwch tymhorol. Eglurodd rhai awdurdodau fod y pandemig wedi golygu y gallai rhai aelodau o'r panel wrthod dod i wrandawiadau yn bersonol oherwydd risg uwch o drosglwyddo'r coronafeirws. Roedd rhai awdurdodau derbyn yn pryderu na fyddant bob amser yn gallu bodloni'r gofynion presennol ar gyfer apelau derbyn os na allant ddwyn panelau ynghyd.

5.15 Codwyd peth pryder ynghylch apelau a benderfynir ar sail cyflwyniadau ysgrifenedig yn unig. Wrth edrych i'r dyfodol, roeddent yn teimlo y dylai apelau wyneb yn wyneb neu apelau o bell gael eu cadw yn opsiynau a'u defnyddio pan fo modd, gydag apelau a benderfynir ar sail gwybodaeth ysgrifenedig yn unig i'w defnyddio pan na fo modd defnyddio'r dulliau hynny.

5.16 Prin oedd y defnydd o'r hyblygrwydd a oedd yn caniatáu i ddau aelod o'r panel barhau i benderfynu apêl pan fo un aelod o'r panel yn tynnu'n ôl oherwydd y coronafeirws.

Gofynnodd pob un o'r 22 o awdurdodau lleol i'r hyblygrwydd a ddarperir gan apelau o bell gael ei gadw a'i wneud yn barhaol. Fe wnaethant gyfeirio at y ffordd newydd o weithio lle'r oedd gweithio o bell a chyfarfodydd o bell wedi dod yn beth arferol. Maent hefyd yn cyfeirio at y ffaith bod yr argyfwng costau byw presennol yn rhwystr gwirioneddol i rai teuluoedd ac aelodau panel sy'n teithio i leoliadau i fynd i wrandawiadau, a hefyd at heriau i awdurdodau lleol yn yr hinsawdd ariannol bresennol.

6 Asesiad Effaith Rheoleiddiol

6.1 Gan fod y Cod Apelau hwn yn gwneud diwygiadau ffeithiol i ddiweddarau is-ddeddfwriaeth ac nad yw'r diwygiadau'n newid y polisi (na'i effaith) mewn unrhyw ffordd arwyddocaol na sut y caiff ei gymhwyso mewn sefyllfa benodol, nid oes angen Asesiad Effaith Rheoleiddiol. Mae hyn yn gyson â'r polisi a nodir yng nghod ymarfer Gweinidogion Cymru ar gyfer cynnal asesiadau effaith rheoleiddiol ar gyfer is-ddeddfwriaeth.

7 Ymgynghori

7.1 Cynhaliwyd ymgynghoriad rhwng 18 Ionawr 2023 a 22 Mawrth 2023 ar y polisi i ganiatáu i apelau ddigwydd o bell yn ogystal ag yn bersonol, neu drwy gymysgedd o'r ddau, ac ar y Cod Apelau. Cafodd yr ymgynghoriad ei gyhoeddi ar wefan Llywodraeth Cymru a'i dynnu at sylw awdurdodau lleol, awdurdodau derbyn, ysgolion ac awdurdodau esgobaethol. Cafwyd cyfanswm o 50 o ymatebion. Mae dogfennau'r ymgynghoriad a chrynodeb o'r ymatebion ar gael yn: [Newidiadau i'r trefniadau apelau derbyn i ysgolion | LLYW.CYMRU](#). Amlinellir y prif bwyntiau isod.

7.2 Roedd cefnogaeth unfrydol bron, gyda 98% o'r ymatebwyr yn cytuno gyda'r cynnig i gynnwys opsiwn i apelau gael eu cynnal o bell. Cytunodd y mwyafrif o'r ymatebwyr (96%) fod apelau wyneb yn wyneb ac apelau a gynhelir drwy gynhadledd fideo yn caniatáu ar gyfer gwrandawriad teg a thryloyw. Roedd mwy o gefnogaeth gymwysedig ar gyfer apelau a gynhelir drwy gynhadledd ffôn gyda 37% o'r ymatebwyr yn cytuno bod y rhain yn caniatáu ar gyfer gwrandawriad teg a thryloyw, a'r un ganran yn anghytuno. Y prif bryder oedd na fyddai panelau yn gallu gweld mynegiant wyneb y rhai sy'n bresennol na sylwi ar iaith y corff na chliwiau gweledol i ddehongli'r angen am gymorth. Er eu bod yn deall pwysigrwydd gallu gweld a chlywed apelwyr, roedd rhai ymatebwyr yn cydnabod y gallai fod eithriadau prin lle nad yw hynny'n bosibl, ac y byddai cyflwyniadau ffôn a rhai ysgrifenedig yn

ddefnyddiol fel opsiwn amgen pan na fydd hi'n bosibl cynnal apelau wyneb yn wyneb na thrwy gynhadledd fideo oherwydd amgylchiadau'r rhieni.

7.3 Rydym yn cydnabod rhai o'r pryderon a godwyd mewn perthynas ag apelau a gynhelir dros y ffôn, a dyna pam rydym wedi cyfyngu ar yr amgylchiadau y gellir cynnal apelau yn gyfan gwbl dros y ffôn. Bydd modd gwneud hynny dim ond pan na ellir cynnal cynhadledd fideo oherwydd materion sy'n ymwneud â chysylltedd neu hygyrchedd, a dim ond pan fydd yr apelydd a'r swyddog cyflwyno yn cytuno. Roedd y mwyafrif o'r ymatebwyr (77%) yn cytuno â'n cynnig i gyfyngu ar apelau a gynhelir drwy gynhadledd ffôn fel hyn.

7.4 Mae'r sefyllfa o ran apelau a benderfynir ar sail gwybodaeth ysgrifenedig a ddarparwyd yn unig wedi'i nodi ym mharagraff 4.13 o God Apelu 2013. Nid ydym yn gwneud unrhyw newidiadau, o ganlyniad i'r ymgynghoriad, i'r amgylchiadau cyfyngedig lle penderfynir apelau ar sail gwybodaeth ysgrifenedig yn unig, sydd wedi'u cynnwys yng Nghod Apelu 2013.

7.5 Roedd y mwyafrif o'r ymatebwyr (63%) yn cytuno mai'r awdurdodau derbyn ddylai wneud y penderfyniad ynghylch a ddylid cynnig gwrandawiadau apêl yn bersonol neu o bell neu drwy gymysgedd o'r ddau.

7.6 Wrth ystyried yr ymatebion i'r ymgynghoriad, fe wnaethom fwrw ymlaen â'r newidiadau i Reoliadau 2005 i gynnwys opsiwn i apelau gael eu cynnal o bell, yn ogystal ag wyneb yn wyneb. Mae'r Cod Apelu yn adlewyrchu hyn.

7.7 Nid oes unrhyw newidiadau polisi wedi'u gwneud i'r Cod Apelu diwygiedig drafft o ganlyniad i'r ymgynghoriad. Er hynny, mae rhai newidiadau technegol pellach wedi'u gwneud. Mae'r rhain wedi'u nodi yn y [crynodeb o'r ymatebion i'r ymgynghoriad](#) a gyhoeddwyd ar 18 Ebrill 2023. Mae'r newidiadau technegol yn cynnwys diweddarau'r Cod Apelu yn unol â gweithredu Deddf Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) 2018, a chyfeirio at ddyletswyddau a roddir ar awdurdodau lleol mewn perthynas â Safonau'r Gymraeg. Mae rhagor o wybodaeth wedi'i chynnwys am y Ddeddf Cydraddoldeb a'r dyletswyddau penodol i Gymru. Mae nifer o newidiadau eraill wedi'u gwneud i gywiro mân wallau gramadegol/teipograffyddol.

8. Asesiad o'r gystadleuaeth

8.1 Nid yw'r diwygiadau a wnaed i'r Cod Apelu yn effeithio ar fusnesau, elusennau a/na'r sector gwirfoddol.

9. Adolygiad ôl-weithredu

9.1 Mae'r Cod Derbyniadau i Ysgolion a'r Cod Apelu yn cael eu hadolygu'n barhaus tra eu bod yn parhau mewn grym. Byddwn yn monitro gweithrediad Rheoliadau 2023 a'r Cod Apelu i sicrhau eu bod yn cael yr effaith y bwriedir iddynt

ei chael, sef sicrhau bod apelau yn cael eu gweinyddu yn y ffordd fwyaf effeithiol yn weithredol, gan gynnal tegwch a chyfiawnder.

9.2 Yn rhan o hyn, byddwn yn parhau i gysylltu â Grŵp Swyddogion Derbyniadau i Ysgolion Cymdeithas Cyfarwyddwyr Addysg Cymru sydd â chynrychiolaeth o bob awdurdod lleol ac awdurdod esgobaethol. Byddwn hefyd yn ystyried unrhyw adborth a gafwyd gan apelwyr.